

Dělení středověkého diplomatického materiálu na kategorie:

- listiny

Listina je písemnost vytvořená k tomu, aby vydala svědectví o určité právní skutečnosti. Ihned od vzniku musí být určena k dosvědčení právní skutečnosti. Platnost je v zásadě časově neomezená. Aby byla platná, musí být opatřena ověřovacími prostředky – pečeť, razítko, podpis.

- **mandáty** lat. mandatum – příkaz

Mandát je písemnost upravená podle určitých pravidel, určená k tomu, aby vydala nějaký příkaz. Platnost dočasná, dokud nebyl rozkaz splněn.

- listy (dopisy)

List je písemnost upravená podle určitých pravidel, obsahuje pouhé sdělení bez moci závazné.

- aktové písemnosti

- vznikly při přípravě k vydání listin

- Heinrich Otto Meisner – akt. písemnosti jsou všechny, které mají úřední charakter, ale přitom nejsou listiny nebo dopisy

- akty (pamětní záznamy) stručné záznamy o právních počinech, které si učinila ta strana, v jejíž prospěch se právní počín stal. V 9. – 11. stol. doba úpadku listiny. Tzv. zakládací listina kapituly litoměřické

- **úřední knihy** vedené u úřadů a institucí

pro vnitřní potřebu	– registra	–opisy vydaných písemností
	– kopiáře	– opisy došlých písemností
	– knihy tradiční	– opisy pamětních záznamů, u nás nedochované
	– formulářové sbírky	– vzorce, příklady písemností
	– tituláře	– jména a tituly osob či institucí, s nimiž byla kancelář ve styku
	– expediční protokoly	– stručné obdoby register (jejich novověká obdoba)
	– exhibitní (podací) protokoly	– stručné kopiáře (jejich novověká obdoba)
	– urbáře	– soupisy peněžních a naturálních dávek odváděných poddanými vrchnosti
	– katastry	– soupisy nemovitého majetku podrobeného dani, berni
pro vnější potřebu	– knihy veřejných notářů, imbreviatur,	– vedli je pův. italští veřejní notáři, zaznamenávali právní pořízení učiněná v jejich přítomnosti, u nás nedochované
	– knihy městské	– vedené různými orgány městské správy pro právní potřeby města a občanů, postupně specializace
	– knihy pozemkové, gruntovnice	– zaznamenávají venkovské poddanské nemovitosti, vedené u vrchnostenských úřadů
	– zemské desky	– vedené u zemských soudů, zásadně určené pro svobodné občany Čechy – Př. Ot. I. cca 1260, soud zasedal 4x do roka, desky vedeny od počátku, 1541 při požáru Praž. Hradu a Malé strany většina svazků shořela. Nejst. dochovaný svazek 1316 – 1324. Z počátku dvě řady – a) desky půhonné – zápisy žalob pro trestná provinění b) desky trhové – převody nemovitého majetku později např. c) desky zápisné – zápisy dluhů váznoucích na nemovitosti Morava – vznik 1348, 2x ročně v Brně, 2x ročně v Olomouci, 1641 konec podvojnosti. Dvoje zemské desky.
	– dvorské desky	– vedeny u dvorského soudu, pro osoby a statky v lenní závislosti na č. králi. Půhonné, trhové, zápisné. Provolací – statky které v důsledku odúmrti spadly zpět králi.
	– matriky	– původně je vedli faráři, všeobecné vedení nařídil Tridentký konci (1545 – 1563). Do konce 16. stol. řídce, od 30. let 17. stol. hojněji.

Listinné formule, listina středověká:

-úvodní protokol	– invokace	– vzývání jména Božího „ve jménu Ježíše Krista, in nomine Domini...“
	– intitulace	– jméno + titul vydavatele listiny, součástí je devoční formule „Dei gratia“ z Boží milosti
	– inscripce	– vnitřní adresa – obecná – „Všem, kdož tento list čísti budou...“ – speciální – konkrétní příjemce
	– salutace	– pozdravení a požehnání
	– formule zvěčňovací	– „in perpetuum“ „až na věky“
-kontext	– arenga	– všeobecné zdůvodnění, proč dochází k vydání listiny, velmi květnatě „Lidská paměť je nedokonalá,...“
	– promulgace	– uvádí znění listiny ve všeobecnou známost „Známo činíme tímto listem, že...“ „Na vědomost se dává... „
	– narace	– konkrétní důvody, proč dochází k vydání listiny, resp. k vykonání právního počínu, na čí žádost k vydání listiny (právnímu počínu) dochází
	– dispozice	– nejdůležitější část, jádro listiny, vyjadřuje vlastní právní skutečnost, opírá se o dispoziční sloveso (darujeme, nařizujeme, bereme v ochranu, součástí může být pertinenční formule - u nemovitého majetku výčet: „se všemi lesy, loukami,se vším co je nad zemí i pod zemí“
	– sankce	– v užším slova smyslu – nařizuje, aby nikdo nejednal v rozporu s nařízením listiny – pozitivní (benedikce) sankce – slibují odměny těm, kdož se budou ustanoveními řídit – negativní (kominace) – hrozí se tresty těm, kdož budou nařízení porušovat
	– koroborace	– ohlašovací prostředky „na svědectví toho dali jsme pečeť naši přivěsiti“
	– formule terogační	– ruší se starší ustanovení, která jsou v rozporu s dotyčnou listinou
-závěrečný protokol -eschatokol	– podpisová formule	–
	– formule svědečná	– vyjmenovávají se svědkové
	– formule datovací	–
	– aprekace	– závěrečná motlitba